

Rodičovská autorita

Autorita je vážnosť a úcta, akej sa tešia niektorí rodičia a vychovávatelia i iní ľudia, ktorí majú silný vplyv na dieťa alebo dospelého a ktorým sa títo dobrovoľne podriaďujú s uvedomením si ich prevahy, založenej na vedomostiach, životných skúsenostiach, mravnej sile, pevnosti charakteru, dôslednosti konania a zaobchádzania s ľuďmi. Autorita každého človeka vychádza predovšetkým z jeho vlastnej osoby, t. j. z jeho **morálnych a charakterových vlastností, skúseností a znalostí**.

Veda a skúsenosť potvrdzujú, že vo výchove majú najväčší úspech tí rodičia a vychovávatelia, ktorí majú autoritu. Rodičia sa často sami vyjadrujú: otec má autoritu, matka ju nemá, a preto sa pri výchovných zásahoch deťom vyhráža otcom a naopak, keď matka má autoritu a otec nemá, deti alebo súrodenci sa vyhrádzajú: "Poviem to mame!" V takej rodine, kde sa jeden rodič vyhráža deťom, že na ne bude žalovať druhému, je rovnováha narušená. Každý rodič by mal mať toľko authority, aby si presadil u detí rešpektovanie svojich príkazov a neponižoval sa tým, že na ne bude žalovať druhému rodičovi. Druhý rodič voči deťom nemusí ani používať telesné tresty, **deti sa mu podriaďujú z lásky, úcty, oddanosti** alebo preto, lebo **ho viac uznávajú** ako toho, ktorý sa im vyhráža.

Niektorí ľudia sa domnievajú, že autorita je rodičom daná, že ju zdedili, že je to nejaké osobitné nadanie, schopnosť, ktorú si nemožno osvojiť a naučiť sa. Dnešná psychológia pomerne dobre definuje autoritársku osobnosť a jej vlastnosti. Napriek tomu, že ide o **osobnostnú**, a nie všeobecnú **vlastnosť**, dá sa povedať, že autoritu u detí si **môže získať každý rodič a vychovávateľ, keď sa o to usiluje** a počína si tak, ako to podmienky pre získanie authority vyžadujú. Rozlišujeme dvojakú autoritu: formálnu a neformálnu.

Formálna autorita vyplýva z mocenskej pozície, ktorú jednotlivec zaujíma, z jeho úradnej funkcie. do ktorej ho vymenovali alebo zvolili.

Neformálna autorita je výsledkom osobnostného profilu, vyspelosti, schopností, primeraného sebavedomia a takého počínania na pracovisku či v spoločenskom konaní, ktoré človeku zaisťuje uznanie.

Formálna autorita je nevyhnutne potrebná na zaistenie normálneho života v spoločnosti. Človek ju jednoducho prijíma. Neskúma napríklad charakter strážnika, ktorý riadi dopravu na križovatke, ani nemusí osobne poznať autora atlasu húb, a predsa jeho tvrdeniu verí a riadi sa jeho radami.

Pri skutočnej autorite rozhodujú otázky morálky, ideológie, meradiel ľudských hodnôt a vzťahov, pretože ony predstavujú náplň konania ľudí a zmysel ich postavenia. Taká je autorita vychovávateľa, rodiča, sudcu, politika i iných osôb. Deti ani dospelí jednotlivci túto autoritu neprijímajú slepo. Aj **dieťa prv, než autoritu uzná a podriadi sa jej, snaží sa osobnosť, ktorá mu rozkazuje, bližšie poznať a zhodnotiť**. Domnieva sa, že má právo hodnotiť a súdiť dospelých, ktorí riadia jeho správanie a konanie a s ktorými sa stýka, teda aj svojich rodičov, a úctu preukazovať len tým ľuďom, ktorí si ju zaslúžia.

Nie je možné, aby rodičia alebo učitelia odôvodňovali alebo vysvetľovali každú svoju požiadavku alebo pokyn. Bolo by to vlastne plytvanie časom, niekedy aj neúčelné, pretože malé dieťa nevie ešte pochopiť logické dôvody určitej požiadavky. Práve v tom je nesmierny význam autority rodiča alebo iného vychovávateľa, že deti, ktorých rodičia autoritu majú, spravidla vôbec neskúmajú **účelnosť alebo neúčelnosť určitej požiadavky** svojich rodičov. Možnosť, aby ju z času na čas preskúmali, im však treba poskytnúť – dáva to istú záruku dôvery.

Správna rodičovská autorita má pre úspešnú výchovu mimoriadny význam. Platí to aj o autorite ostatných vychovávateľov. Rodičia to obyčajne správne chápu, ale nevedia, ako by si mali autoritu získať. Dr. Josef Prchal (Vychovávame deti) uvádza **niekoľko spôsobov, ako sa rodičia pokúšajú autoritu získať**:

1. Ako nevhodnú spomína **autoritu založenú na utláčaní**, ktorá sa prejavuje nesprávnym vzťahom rodičov k deťom. Rodičia alebo vychovatelia si vymáhajú autoritu **krikom, vyhrázaním, bitkou** pre každú maličkosť. Ich teror vyvoláva atmosféru strachu, neistoty, hrôzy, čo sa potom prejaví v povahových nedostatkoch a negatívnych vlastnostiach takto vychovávaných detí. Takých **rodičov sa deti boja a všemožne sa usilujú vyhnúť trestom**, preto čoskoro **začnú chytráčiť, naučia sa klamať a podvádzať rodičov**. Z takto vychovávaných detí môžu vyrásť drsní, bezohľadní ľudia, ktorí sa budú celý život chcieť pomstiť za svoje smutné detstvo.
2. Iný nevhodný spôsob získavania autority alebo zaobchádzania s deťmi je autorita **založená na odstupe**. Takýto postup sa najčastejšie vyskytuje v rodinách intelektuálov. Takí rodičia (niekedy otec, inokedy matka, ba neraz i obidvaja) mávajú **pre svoje deti málo času**, stýkajú sa s nimi len zriedka. Deti sú vzhľadom na ich zamestnanosť a dôležitosť práce bezvýznamné, preto sa s nimi málo zaoberajú. Všetku starostlivosť o deti prenechávajú starým matkám alebo iným osobám. **Rodičia sa izolujú vo svojich pracovniach a starajú sa o svoje**

záujmy a tak utvárajú priam také prostredie, aké je typické pre neúplnú rodinu so všetkými nepriaznivými dôsledkami.

3. Práve tak treba odmietnuť aj autoritu **založenú na domýšľavosti**, ktorá býva ešte škodlivejšia ako predchádzajúca rodičovská autorita. Existujú aj takí rodičia, ktorí o autoritu bojujú tak, že sa **pred svojimi deťmi "vyťahujú" a vychvaľujú** svojimi skutočnými alebo vymyslenými úspechmi, prednosťami, svojou dôležitosťou, krásou, významom, majetkom alebo spoločenským postavením. Vychovávajú **zo svojich detí namyslených povýšencov**, ktorí sa pri každej príležitosti budú chváliť svojim otcom alebo matkou ako celkom výnimočnými ľuďmi. Také deti svojich vrstovníkov obyčajne podceňujú a pozerajú sa na nich zvrchu. O tom sa môžete presvedčiť, keď budete počúvať malého "velikána", ktorý "dôstojne" reprezentuje svojich rodičov.
4. Nevhodný spôsob získavania autority je ten, keď ju rodičia **budujú na pundičkárstve**. Pundičkárski rodičia sa domnievajú, že musia mať vždy a **za každých okolností pravdu**, že každé slovo, ktoré vyslovia, musí byť pre ich deti zákonom. Nevidia a neregistrujú svoje deti, ich záujmy, radosti, žiaľ a ich potreby, neusilujú sa im porozumieť. Byrokraticky presadzujú nadradenosť a uspokojia sa aj s jej formálnym výsledkom. Na každú námietku dieťaťa odpovedajú: "Povedal som, a to platí!", alebo "Nepočul si?!"
5. Niektorí rodičia **primnoho moralizujú, každú maličkosť berú vážne**, všetko využijú, aby mohli deti napomínať a kárať. Domnievajú sa, že v tom spočíva ich vychovávateľské poslanie. Vychádzajú zo zásady, že sami sú neomylní. Moralizovanie sa deťom čoskoro sprotiví, mentorské napomínanie rodičmi na ne pôsobí negatívne.
6. Nezdravá je aj autorita **vybudovaná na prehnanej láske a добрote**. Je veľmi rozšírená a vedie k pestovaniu sentimentálnosti. Deti musia všetko robiť z lásky k rodičom, aj oni im za to na každom kroku dokazujú, že ich majú radi. Nežne ich oslovujú, neprestajne sa s nimi maznajú. Deti takú lásku neznášajú, čoskoro zistia, že môžu rodičov oklamať, že postačí, keď budú lásku k nim iba predstierať a že výhody získajú aj tak. Autorita budovaná na nezdravej láske je nebezpečný druh rodičovskej autority, pretože **vedie k neúprimnosti, pretvárke a sebecku**.
7. Veľa ráz sa rodičia pokúšajú získať poslušnosť svojich detí svojou **dobrotou a povolnosťou**. Doviaľajú im všetko, čo deťom zide na um, čo si žiadajú, všetko im dajú, neľutujú nijaké obeť. Je to najnerozumnejší druh autority, preto by sa jej

mali rodičia vyvarovať. Deti čoskoro postrehnú situáciu a **začnú rodičom rozkazovať a rodičia sa im prispôsobujú.**

8. Veľmi zlá je autorita **vybudovaná na podplácaní.** Rodičia si vykupujú **poslušnosť** svojich detí **sľubmi a darčekmi.** (Keď budeš dobrý, pôjdeš do kina, dostaneš bicykel a pod.) Je správne, ak rodičia občas a príležitostne odmenia svoje dieťa za dobrú prácu, za výborný prospech v škole, ale nie je správne vopred im niečo sľubovať alebo ich odmeňovať za to, čo je ich povinnosť.
9. Sú aj takí rodičia, ktorí chcú vybudovať svoju autoritu **na priateľstve** (dovolia svojim deťom, aby ich oslovovali krstnými menami).
10. Iní rodičia si sami podryvajú autoritu tým, že **vo vzťahu k deťom nie sú jednotní** – jeden je prísny, druhý zhovievavý, čo prvý rozkáže, druhý zruší a netrvá na splnení rozkazu. Deti to vycítia, využívajú, chytráčia, a tým sa krivia ich charaktery.
11. Správnu autoritu, úctu a vážnosť si môžu u svojich detí získať rodičia predovšetkým príkladným životom, **úprimným vzťahom k deťom, vzájomnou úctou a dôverou medzi sebou i voči svojim deťom a jednotným postupom pri výchove.** Rodičia, ktorí **uznávajú práva iných** a správne prijímajú hierarchiu spoločenských a etických hodnôt, podľa toho aj žijú. Iba tí, ktorých reči sa zhodujú so skutkami a celým životom, vedia si udržať dôveru a lásku svojich detí a majú prirodzenú rodičovskú autoritu, vyplývajúcu **z príkladného života, pracovitosti** a dobrého vzťahu ku všetkým spoločenským hodnotám, čo sa neskôr prejaví aj v živote ich detí.

Spracované podľa knihy © Dr. Ľudovít Repáň – Psychológ bez čakárne